

บทที่ 2

วรรณคดีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ไสยศาสตร์

ในวิชามานุษยวิทยา ไสยศาสตร์ซึ่งเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Magic มีความหมายกว้างขวางมาก คือ หมายถึงวิชาความรู้ของมายากร กล่าวถึงมายากรซึ่งเป็นผู้แสดงกลต่าง ๆ ว่า มีอำนาจพิเศษเหนือมนุษย์ หมายถึงอาชีพหรืออำนาจของชนชั้นหนึ่งที่อวดหรือเชื่อกันว่าอาจจะบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นหรือเป็นไปตามปรารถนา หมายถึงการกระทำในพิธีต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการเกิดการตาย เป็นต้น โดยมีการกระทำหรือการแสดงออกเป็นเคล็ด เป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังหมายถึงวัตถุเครื่องราง อันเป็นวัตถุที่ถือว่าทรงอิทธิฤทธิ์ วัตถุเหล่านี้บางสิ่งเกิดจากธรรมชาติ บางสิ่งมายากรนำมาประกอบพิธีทางไสยศาสตร์โดยการเสกเวทมนต์

บาร์ค (Barke, 1957) ได้เขียนหนังสือ ปรัชญาชื่อ Philosophy of Literary Form หนังสือเล่มนี้กล่าวว่า ไสยศาสตร์หรือ Magic อ่างอำนาจของผู้ยิ่งใหญ่ หรือ The Lord เป็นเครื่องที่จะช่วยบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่กล่าวขออำนาจนั้น

หนังสือ Everyman's Encyclopedia กล่าวว่า ไสยศาสตร์หรือ Magic เป็นเวทมนต์เกี่ยวกับคาถาซึ่งผูกพันกับความหลงเชื่อ หรือ Superstition ว่ามนุษย์สามารถกระทำสิ่งที่เกินปกติวิสัยมนุษย์ได้ แต่มักจะเป็นเรื่องในชีวิตชาวบ้านมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาแล้ว และว่าไสยศาสตร์ (Magic) แบ่งออกเป็นสองประเภทคือ ไสยศาสตร์ดำ (Black Magic) คือการใช้ไสยศาสตร์ หรือคาถาอาคมไปทางชั่วร้าย และเป็นอันตรายต่อผู้อื่น ผู้กระทำการนี้มักได้ชื่อว่า เป็นแม่หมอผี และอีกประการหนึ่งคือไสยศาสตร์ขาว (White Magic) ซึ่งเป็นการใช้คาถาอาคมไปทางที่มีประโยชน์ หรือเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

พจนานุกรมไทยฉบับของ มานิจ มานิตเจริญ (2513) กล่าวในทำนองเดียวกับ Everyman's Encyclopedia ว่า

...ไสย (ไส) น. ลัทธิอันเนื่องด้วยเวทมนต์ คาถา และวิทยาคม

ไสยขาว (ไส-ขาว) น. วิชาลึกลับใช้เวทมนต์ไปในทางที่ดี เช่น ทำเครื่องรางของขลังป้องกันภัยอันตราย หรือปลุกเสกเมตตามหานิยม ฯลฯ อิทธิวิธี (White Magic)

ไสยดำ (ไส-ดำ) น. วิชาลึกลับใช้เวทมนต์ไปในทางชั่วร้าย เช่น ทำเสน่ห์ยาแฝด ผังรูปปล่อยคุณ บังคับวิญญาณ เช่น เลี้ยงผี ฯลฯ ดิรัจฉานวิธี (Black Magic)

ไสยเวท (ไส-ยะ-เวด) น. ไสยศาสตร์

ไสยศาสตร์ (ไส-ยะ-สาด) น. ตำราทางไสย, ศาสตร์ลึกลับเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์เวทมนต์ คาถา ฯลฯ...

พจนานุกรมเล่มนี้แบ่งไสยศาสตร์เป็น ๒ ประเภท โดยถึงผลเป็นสำคัญ คือ ถ้าหากผลเป็นความสุข พจนานุกรมนี้เรียกว่าอิทธิวิธี (White magic) และถ้าผลเป็นความทุกข์เรียกว่าดิรัจฉานวิธี (Black magic)

พระยาอนุমানราชชน (2505-2506) ได้กล่าวถึงไสยศาสตร์ไว้ในหนังสือสารานุกรมไทยว่า ไสยศาสตร์คือ

...อักขระหรือข้อความที่ผูกขึ้นซึ่งถือว่ามีอำนาจลึกลับเร้นอยู่นั้น เมื่อนำเอาไปใช้ตามลัทธิที่มีกำหนดไว้ เช่น บริกรรมเสกเป่าหรือสวดขับ ตลอดจนปลุกเสกสิ่งไร มียันต์ เป็นต้น ก็จะทำให้เกิดความขลังความศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้เป็นประโยชน์ในทางปิด เป่าหรือป้องกันสิ่งร้ายซึ่งถือว่าเป็นเสนียดจัญไร หรือเนื่องจากการกระทำของภูตผี ปีศาจ เป็นต้น ให้เลือนหายหรือแคล้วคลาดไป หรือถ้าเข้ามาแล้วก็ขับไล่ไสส่งให้ ปลาดหนีไปด้วยวิธีที่เรียกว่าแก้อาถรรพ์ หรือปลัดขังความเป็นต้น นี้อย่างหนึ่ง วิชาใน เรื่องที่เรียกว่า วิทยาคมทางฤตยาคุณไสย เพื่อให้ไปกระทำแก่ผู้อื่นตามต้องการนี้ อีกอย่างหนึ่ง

คติความเชื่อและอุปเท่ห์ต่าง ๆ ที่กระทำตามที่กล่าวข้างต้นนี้เรียกรวม ๆ กันหมดว่า ลัทธิไสยศาสตร์ อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจลึกลับอยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถต่อสู้หรือต้านทานได้โดยลำพัง ตามธรรมดาไสยศาสตร์นี้เป็นความเชื่อที่มีอยู่ทั่วไปในหมู่ของมนุษย์ไม่ว่าสมัยใด และไม่ว่ามนุษย์ชาติใด ศาสนาใด ก็ถือกันทั้งสิ้น...

ตามสารานุกรมนี้ ลัทธิไสยศาสตร์แบ่งออกไปเป็น ๒ อย่าง คือ คติความเชื่อหรือคติไสย เป็นความเชื่อในสิ่งลึกลับอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งคือไสยศาสตร์การกระทำโดยอาศัยอักขระหรือข้อความที่ผูกขึ้นซึ่งถือว่ามีความลึกลับเร้นอยู่ในนั้น ไสยศาสตร์ประเภทหลังนี้ พระยาอนุমানราชชน เรียกว่าในหนังสือศาสนาเปรียบเทียบว่า กฤตยา ท่านกล่าวถึง ไสยศาสตร์ ไว้ดังนี้

...ในภาษาสันสกฤตมีคำมายิก แปลว่าการกระทำอันเนื่องด้วยมายา ลางที่จะเป็นคำเดียวกับมายก หรือแมยิกในภาษาอังกฤษก็เป็นได้ แต่เรื่องชนิดนี้ทั้งหมดในภาษาไทยมีคำใช้เรียกรวมว่าไสยศาสตร์ คือวิชาเกี่ยวกับลัทธิอันเนื่องด้วยเวทมนต์คาถา ซึ่งถือว่าได้มาจากอินเดีย สิ่งใดที่มีลักษณะอย่างนี้และยังประพฤติและกระทำกันอยู่ในศาสนา แต่เข้ากันไม่ได้ดีด้วยเหตุและผลทางศาสนาสิ่งนั้นจะสืบมาจากอินเดียหรือไม่ใช่ก็ตามที่ ก็มักจัดว่าเป็นเรื่องมาจากอินเดียทั้งนั้นว่าเป็นเรื่องทางไสยศาสตร์หรือไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยแท้

ในภาษาอังกฤษมีคำซึ่งพัลวันกันอยู่กับคำว่ามายิกอีกคำหนึ่งคือคำว่า Superstition ซึ่ง หมายความว่าความเชื่อที่ปราศจากเหตุผลหรือความเกรงขามในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ สิ่งลึกลับหรือสิ่งที่ไม่สามารถจะทราบได้ เรื่องผี สางเทวดา ถึงโรคกลางก็อยู่ในเรื่องนี้ โดยเหตุที่ไม่มีคำรวมในภาษาไทยสำหรับ เรียกความเชื่ออย่างนี้ จึงจะขอใช้คำว่าความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับไปก่อน

เรื่องความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับนี้ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมายิกหรือไสยศาสตร์เป็นของคู่กันอย่างแรก เป็นความเชื่อและอย่างหลังเป็นการกระทำ (กฤตยา) เหตุนี้ผู้ที่ถูกมายิกจึงเรียกย่อ ๆ ว่า ภูกระชาก คือภูกระชากด้วยเวทมนต์...(พระยาอนุमानราชชน, 2502)

ประภาพรรณ วิจิตรวาทการ (หลวงวิจิตรวาทการ, 2532) ได้กล่าวไว้ใน คำนำในการพิมพ์หนังสือ "มหัศจรรย์ทางจิต" ครั้งที่ 7 ว่า "...มนุษย์เรายังมีความเลื่อมใสในวิชาไสยศาสตร์ไม่เสื่อมคลาย แม้แต่คนที่ได้รับการศึกษาสมัยใหม่ ก็ยังเลื่อมใสในความมหัศจรรย์ในบางสิ่งบางอย่างอยู่ไม่น้อย"

ไสยศาสตร์ มีส่วนผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคมชนชาติไทยสืบต่อกันมา วิวัฒนาการผ่านสมัยกรุงศรีอยุธยาจนบรรจบสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ก็ยังคงแนบแน่นเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคม ดังเช่น บันทึกทางประวัติศาสตร์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย อหิวาตกโรคระบาดครั้งใหญ่เป็นครั้งแรกผู้คนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ก็เข้าใจกันไปว่าผีหาลงเมืองต้องทำพิธีไล่ผี มีการยิงปืนใหญ่อาราธนาพระสงฆ์สวดมนต์และเสกเป่าทาน้ำมันต์ปะพรมไปทั่วพระนคร ดังนี้ เป็นต้น

อิทธิวิธและเดรัจฉานวิชา หรือไสยขาวและไสยดำ (White and black magic)

อิทธิวิธ หรือ ไสยขาว และเดรัจฉานวิชา หรือไสยดำ นั้นเป็นวิชาลึกลับของพวกโยคี โดยเฉพาะตามหลักฐานในไบรอตสำห้ ของศาสนาพราหมณ์ดึกดำบรรพ์ก่อนพระเวท ได้กล่าวไว้ว่า พวกเดียรดีสามารถถอดจิตและกายทิพย์ของตนได้ สามารถถอดจิตและกายทิพย์ของตนขึ้นไปพรหมโลก และคัดลอกวิชาลึกลับเหล่านี้มาจากคัมภีร์ไบรอตสำห้บนพรหมโลกและนำมาจารึกไว้บนศิลาจารึกเป็นครั้งแรก ต่อมาพวกโยคีได้ถ่ายทอดวิทยาการเหล่านี้ให้แก่สานุศิษย์ของตนต่อ ๆ มา วิทยาการลึกลับเหล่านี้ จึงแผ่กระจายไปทั่วโลกโดยแบ่งวิทยาการเรื่องนี้ออกเป็นสาขาใหญ่ ๆ (ชโล อุกทราชนัน, ม.ป.ป.)

ก. อิทธิวิธหรือไสยขาว (white magic) หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการใช้พลังงานของจิตประกอบเวทมนต์และทิพยรังสีเพื่อช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้แก่มนุษย์หรือช่วยป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ให้แก่มวลมนุษย์ที่ได้รับความทุกข์ร้อนลาเค็ญ

วิธีการเกี่ยวกับอิทธิวิธหรือไสยขาวนั้น แบ่งออกได้ดังนี้

ก. (1) วิชาเรยูกูราบัดหรือวิชาทิพยรังสี วิทยาการดังกล่าว จะใช้ได้เฉพาะผู้ที่ฝึกสมาธิบรรลุถึงฉานสมบัติขั้นสูงสุดเท่านั้น วิชาทิพยรังสีนี้ ผู้ที่ฝึกจิตจะต้องเรียนรู้ถึงแหล่งกำเนิดของทิพยรังสีเสียก่อน และส่งจิตของของตนขึ้นไปสัมผัสกับทิพยรังสีเหล่านี้ และอำนาจจิตจงใจทำให้เกิดพลังงานเพื่อดึงดูดทิพยรังสีมาบรรจุในวัตถุ หรือส่งผ่านใส่ตัวบุคคลเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ผู้ใช้ทิพยรังสีจะต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของทิพยรังสีว่ารังสีอะไร่าใช้ในกรณีใดจึงได้ผล การใช้วิชาทิพยรังสีจึงจะได้ผลเต็มที่ เช่น

ใช้ในทางมหาลาภ ต้องใช้สีขาวนวล สีเหลือง หรือสีเขียวมรกต

ใช้ในทางทำลายหรือปราบศัตรู ต้องใช้รังสีสีแดงเข้ม

วิชาในทางอำนาจ ต้องใช้สีเขียวมรกตประกอบกับสีน้ำเงินอ่อน

วิชาในทางสาบแช่งให้วิชาฉิบหาย ใช้สีดำเข้ม

วิชาในทางสาบแช่งให้เกิดการเจ็บป่วย ใช้รังสีสีดาบนน้ำตาล ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น และวิชาเรขาคณิตออกเป็นสาขาย่อย ๆ อีก 1580 สาขา

ก. (2) วิชาสังกะลัม คือการใช้อาณาภพของพรหมที่มีมหิทธานุภาพบางองค์ประกอบมนต์และอักขระเลขยันต์ วิชาใช้วิชาเหล่านี้ผู้จะใช้จะต้องฝึกสมาธิให้บรรลุสมาบัติขั้นสูงเสียก่อน และค้นหาที่อยู่ของพรหมผู้มีหน้าที่รักษาวิชาสังกะลัมให้พบ เมื่อเวลาเรียนอักขระเลขยันต์มาบรรจุวัตถุให้เกิดพลังงานทางมหาลาภ หรือคุ้มครองป้องกันอันตรายต่าง ๆ ผู้ใช้วิชานี้ต้องส่งจิตขึ้นไปติดต่อกับพรหมองค์นี้ และเรียกอักขระเลขยันต์ต่าง ๆ ที่พรหมนี้มีหน้าที่รักษามารรจุนวัตถุเหล่านี้ เวลาอักขระเลขยันต์ลงมาจากเบื้องบนนั้น ผู้ประกอบจะเห็นโดยทิพยจักขูว่า อักขระเลขยันต์เหล่านี้จะเป็นแสงเรืองเขียวเหมือนสายฟ้าลงมาปรากฏในวัตถุที่ต้องการจะบรรจุให้เกิดพลังงานต่าง ๆ วิชาสังกะลัมนี้แบ่งออกเป็น 1580 สาขาเช่นเดียวกัน

ก. (3) วิชาดัดเบสัด ใช้เฉพาะการทำเครื่องรางให้เกิดอำนาจทางเมตตามหานิยมให้เกิดลาภผลและให้ผู้ใหญ่เมตตาปราณี วิชาดัดเบสัดแบ่งได้เป็นสาขาย่อย ๆ อีก 1580 สาขา

ก. (4) วิชาอิลละมู คือวิชาที่ใช้ทำเครื่องรางของขลังให้เกิดอำนาจคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายทั้งหลาย หรือจะใช้ประกอบการแสดงอำนาจทางจิตบางอย่างก็ได้ เช่น กลืนกรดประเภทร้ายแรงต่าง ๆ ให้รถบดถนนทับตัว ฯลฯ ผู้ใช้วิชาอิลละมูประกอบการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์นั้นจะต้องบรรลุสมาบัติขั้นสูงสุดเท่านั้นจึงจะได้ผลเต็มที่ วิชาอิลละมูนี้ได้แบ่งออกเป็นสาขาย่อยอีก 1580 สาขาเช่นเดียวกัน

ข. ไสยดำ หรือเดรัจฉานวิชา (Black Magic) คือวิทยาการที่ใช้พลังงานทางจิตประกอบเวทย์มนต์คาถา โดยใช้วิญญาณของมนุษย์หรือวิญญาณของสัตว์ไปทารายผู้อื่นให้เกิดความเจ็บป่วยหรือเสียชีวิต หรือเกิดความวิบัติฉิบหายต่าง ๆ นานา วิทยาการนี้เกี่ยวกับไสยดำหรือเดรัจฉานวิชานี้ แบ่งออกเป็นสาขาใหญ่ ๆ 3 สาขา และแต่ละสาขาแบ่งออกเป็นสาขาย่อย ๆ อีก 1580 สาขา สาขาใหญ่ ๆ 3 สาขา ก็คือ

ข. (1) วิชาขับพิษ คือวิชาลึกลับที่ใช้พลังงานของจิตประกอบเวทย์มนต์คาถาเลขยันต์บังคับให้วิญญาณมนุษย์ที่คู่ร้ายหรือวิญญาณของสัตว์เดรัจฉานที่คู่ร้ายไปทารายผู้อื่นให้เกิดป่วยเจ็บล้มตาย

หรือเกิดวิบัติฉิบหายต่าง ๆ เช่น ทำเสน่ห์ยาแฝด ผังรูป ปล่อยคุณไสยไปเข้าตัวผู้อื่น ผู้ที่จะใช้วิชาเหล่านี้จะต้องเรียนรู้ถึงธรรมชาติของวิญญานมนุษย์และวิญญานของสัตว์ต่าง ๆ โดยเฉพาะ และสามารถเรียกมาบังคับให้ปฏิบัติตามคำสั่งได้

ข. (2) วิชานาฬิณี คือวิชาลึกลับที่ชั่วหลังงานของจิตประกอบเวทย์มนต์ เลขยันต์ บังคับให้วิญญานของผู้ตายนพิษต่าง ๆ จากธรรมชาติและพิษของแร่ธาตุหรือต้นไม้ไปทำร้ายผู้อื่น ให้เกิดป่วยเจ็บล้มตาย หรือทำให้เกิดโรคระบาดต่าง ๆ ในกลุ่มชนหรือฝูงสัตว์เหล่านี้เป็นต้น

วิชานาฬิณีและนาฬิณีนี้ ได้เผยแพร่เข้าไปในตะวันออกกลาง ส่วนมากอิสลามิกชนทุกภูมิภาคของโลก ได้ถ่ายทอดวิชาเหล่านี้กันมากที่สุด

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยให้ความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและการดำเนินชีวิตที่ทันสมัยทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งเลิกเชื่อถือความงมงายไร้สาระ แต่ก็ยังปรากฏว่าความเชื่อถือทางไสยศาสตร์ เช่น การทรงเจ้าเข้าผี การซื้ออานาจเวทย์มนต์ ความนิยมเครื่องรางของขลังยังคงแพร่หลายมาโดยตลอด ถ้าหากจะพิจารณาโดยนัยของการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทยที่เข้าสู่แผนการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 5 แล้วนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งอย่างน้อยจะต้องจบการศึกษาภาคบังคับในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ควรจะมีความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และมีทัศนคติทางวิทยาศาสตร์พอที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติ ในลักษณะที่ปลดลอคความเชื่อทางไสยศาสตร์ไปมากแล้ว แต่ในความเป็นจริงเมื่อประมวลจากข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติพิธีกรรม เช่นการรักษาโรคด้วยไสยศาสตร์ การปลุกเสกเครื่องรางของขลัง การตั้งสำนักไสยศาสตร์ และเอกสารพิมพ์เรื่องราวทางไสยศาสตร์ที่แพร่หลายมากมายอยู่ในสังคมปัจจุบัน ล้วนแสดงให้เห็นว่าพื้นฐานความเชื่อทางไสยศาสตร์ยังคงแฝงอยู่มากในการดำเนินชีวิตของคนสมัยใหม่ที่แวดล้อมไปด้วยผลผลิตของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติและความเชื่อของคนไทยที่กระทำโดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สนับสนุนข้อมูลเชิงประจักษ์ข้างต้น ตัวเลขที่แสดงถึงจำนวนผู้ที่มีความเชื่อในอานาจเหนือธรรมชาติต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดที่ผสมผสานกันระหว่างพราหมณ์กับพุทธ เช่นในเรื่องบุญวาสนา เมื่อแยกพิจารณาตามพื้นฐานการศึกษา ปรากฏว่ากลุ่มคนที่มีการศึกษามากเกินระดับประถมปีที่ 4 มีผู้เชื่อเรื่องนี้สูงถึงร้อยละ 91.5 และลดหลั่นลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเหลือเพียงร้อยละ 61.5 ในกลุ่มคนที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีและในหมู่นักศึกษาล้วนมีผู้เชื่อ

เรื่องนี้ร้อยละ 49.7 ข้อที่น่าสังเกตก็คือความเชื่อในเรื่องนี้ยังคงมีอยู่ในบุคคลทุกระดับการศึกษา ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงก็ยังมีผู้เชื่อเรื่องนี้กว่าครึ่ง จึงไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่า านหมู่ผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อยจะยังคงมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ในด้านอื่นกันอยู่เป็นจำนวนมาก

การเชื่อถือโรชกลาง หรือความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับ (Superstition)

การเชื่อถือโรชกลางมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างใกล้ชิดทั้งนี้เพราะมนุษย์ในสมัยศีกคาบบรรพชาดความเชื่อมันันตนเองไม่มีสติปัญญาที่จะคิดค้นหาเหตุผลในปรากฏการณ์ต่าง ๆ เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจึงพยายามตีความหมายไปบนแง่ ๆ เช่น คนอเมริกันเชื่อกันว่าถ้าทำให้กระจกแตกจะประสบโชคร้าย หรือคนไทยเชื่อกันว่าถ้าอั้งมาเกาะที่หลังคาบ้านจะมีคนตายในบ้านเป็นต้นซึ่งเป็นความเชื่อที่ไร้เหตุผลหรือพิสูจน์ไม่ได้ แต่ลักษณะของเหตุการณ์นั้นก็เกิดขึ้นตรงกับความเชื่อกล่าวคือมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริง ๆ ผู้คนจึงเกิดความเชื่อจนกลายเป็นความเชื่อของคนทั่วไปในสังคมนั้น ความเชื่อโรชกลางบางอย่างหมู่ชนได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีก็มี

เมื่อศึกษาถึงมูลเหตุที่ทำให้บุคคลมีความเชื่อในโรชกลางแล้ว ก็พอจะกล่าวได้ว่ามีมูลเหตุอยู่ 3 ประการคือ

1. ความลึกลับหรือปรากฏการณ์อันแปลกประหลาดของธรรมชาติ
2. เทพนิยายหรือวรรณคดีที่ผู้ประพันธ์ ๆ ให้ตัวละครมีอิทธิฤทธิ์หรือมีคุณวิเศษต่าง ๆ

เช่น ขุนแผนอยู่คงยงกระพัน พระอภัยมณีปีวีเศษเป่าให้คนฟังถึงตายได้ เป็นต้น ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าเป็นความจริง

3. ความมืดและความผิดปกติของสมอง ความมืดทำให้สายตามองอะไรก็ไม่เห็นได้ชัดเจน ถ้ามีสมองผิดปกติด้วยแล้ว ก็จะทำให้เกิดภาวะการหลอน (Hallucination) ขึ้นได้ง่ายกล่าวคือทำให้สมองเห็นานสิ่งที่ไม่มิตัวตน เช่น ภูตผีปีศาจ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความเชื่อถือโรชกลางนั้นเป็นเรื่องของจิตาใจในแต่ละคน หรือของสังคมใดสังคมหนึ่งและมีการสืบทอดต่อกันได้ เช่นเดียวกับวัฒนธรรมหรือกล่าวได้ว่าความเชื่อถือโรชกลางเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อ (Belief) ที่เกิดขึ้นเพราะอวิชาคือไม่รู้แจ้งเห็นจริง แต่เชื่อสืบทอด ๆ กันมาโดยไม่มีเหตุผล อย่างไรก็ตามความเชื่อถือโรชกลางบางอย่าง ได้ยึดถือปฏิบัติกันมานานจนกลายเป็นพิธีกรรมของทางราชการไป เช่น พิธีปล่อยนกพิลาบ พิธีปล่อยเรือลงน้ำ เป็นต้น

การแสวงหาคำอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติทางกายภาพ ชีวภาพ และจิตวิญญาณจัดว่าเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของมนุษยชาติมาตั้งแต่สมัยศึกษาบรรพหลักรัฐทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ปรากฏสืบเนื่องกันมาในแหล่งอารยธรรมดั้งเดิมทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นอียิปต์ เมโสโปเตเมีย อินเดีย จีน กรีก หรือโรมัน ส่วนบ่งชี้ถึงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความคิด ความเข้าใจ และความเชื่อ ในการผสมผสานคำอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ เข้ากับวิถีทางในการดำเนินชีวิต ดังเช่น ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า นรกสวรรค์ เวทมนต์คาถาอาคม วิญญาณและการกลับชาติมาเกิด ฯลฯ ความเชื่อเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลและชุมชนทำให้เกิดพิธีกรรมเช่นไหว้บวงสรวงเทพดา เข้าป่าเข้าเขา ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ การสวดวิงวอนขอพรอัญญาศักดิ์ การทรงเจ้าเข้าผี การเสกเป่าเวทมนต์ทำเครื่องรางของขลัง การทำนายโชคชะตาและการสะเดาะเคราะห์ ฯลฯ คำปรากฏการณ์ธรรมชาติในลักษณะที่มีอิทธิพลหรือมีอัญญาศักดิ์กลับเหนือการดำเนินชีวิตเหล่านี้ถ่ายทอดปลูกฝังจากคนรุ่นต่อรุ่นจากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่ง เผยแพร่ไปในรูปของวิชาลึกลับที่เรียกกันว่าไสยศาสตร์ซึ่งหมายถึงวิชามืดดำที่มีความร้ายลับเหนือความเข้าใจธรรมดาของมนุษย์ ส่วนการศึกษาปรากฏการณ์ธรรมชาติด้วยกระบวนการวิเสวหาความรู้ที่เรียกกันว่าวิทยาศาสตร์ เพิ่งจะแพร่หลายกันมาประมาณสองศตวรรษคือเริ่มในสมัยปฏิวัติวิทยาศาสตร์ ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 17 องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และการประยุกต์ในเชิงเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและทำให้คำอธิบายตลอดจนทดลองพิสูจน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติได้อย่างชัดเจนลึกซึ้งและกว้างไกลขยายขอบเขตรุกล้ำพรหมแดนแห่งความลึกลับเกี่ยวกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติเข้าไปทุกที่ เช่น ปรากฏการณ์ของเทวดาอุบุนท้องฟ้าที่ศึกษากันในวิชาดาราศาสตร์ การผิดปกติทางร่างกายและพฤติกรรมที่แสดงออกมาในบางบุคคลอันเนื่องมาจาก เชื้อโรคสารพิษ หรือความผิดปกติทางสรีรวิทยา ตลอดไปจนถึงเรื่องปรากฏการณ์ทางจิต เกี่ยวกับการรับรู้ที่บิดเบือนและอาการประสาทหลอนที่เริ่มคลี่คลายให้ความกระจ่างได้ด้วยความรู้ในวิชาสรีรประสาทวิทยา และจิตวิทยา การรับรู้ แต่ทว่าความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่สืบทอดปลูกฝังกันมานานนับพันปี ก็ยังคงแพร่หลายมีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชน อดยากกล่อมเกลารับนับว่าให้เชื่อด้วยประสบการณ์ในประเพณีพิธีกรรม และคำอธิบายในเชิงการวางเงื่อนไขให้เชื่อกันมาตั้งแต่เยาว์วัยการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับความเชื่อทางไสยศาสตร์จึงส่งผลกระทบต่อ

กับการพัฒนาคุณภาพประชากร รูปแบบวิถีชีวิต และวิถีสังคมตลอดจนไปถึงการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย

สังคมไทยมีลักษณะ เปิดซึ่งเชื่อมต่อกับสายใยความคิดความเชื่อ และศิลปวิทยาการหลากหลายรูปแบบที่เผยแพร่เข้ามาในแต่ละยุคสมัยหากจะนับเนื่องย้อนเวลากลับไปตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ก็เป็นเวลาหกศตวรรษมาแล้วที่บรรพบุรุษไทยลงหลักปักฐานทั้งในด้านถิ่นที่อยู่และด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตที่บูรณาการจากสายอารยธรรมที่แวดล้อมอยู่ในแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมาทำให้มีลักษณะ เป็นเอกลักษณ์ไทยความคิดความเชื่อ เกี่ยวกับอำนาจ รั้นลับเหนือธรรมชาติและชีวิตอันเนื่องมาจากความหวาดกลัวอันตรายของมนุษย์ก่อให้เกิดภาพพจน์ภูติผีปิศาจและเทพดาฟ้าดินผนวกเข้ากับลัทธิความเชื่อของพราหมณ์ในศาสนาฮินดูซึ่งเผยแพร่เข้ามาพร้อมกับพุทธศาสนา ทำให้เกิดประเพณีพิธีกรรมรูปแบบเฉพาะตัว เช่นการบวงสรวงเทวดา การสวดคาถาศักดิ์สิทธิ์ การปลุกเสกเครื่องรางของขลัง เช่น ตะกรุด ผ้ายันต์ เหล็กไหล กุมารทอง แม้แต่วัตถุมงคล เช่นพระพุทธรูปที่หล่อหรือพิมพ์ขึ้น เป็นเครื่องสักการะในพระพุทธศาสนาก็ยังผนวกการปลุกเสกให้ศักดิ์สิทธิ์ทรงฤทธาภินิหารนานาประการ พระสงฆ์ก็นำมนต์ขจัดปัดเป่าเภทภัยโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่เคยมีปรากฏในครั้งพุทธกาลจะมีก็แต่ในพิธีของพราหมณ์เท่านั้น

เรื่องการเชื่อถือโชคกลางหรือความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับนี้ คงคา ประสาท อุปชยาย (Ganga Prasad Upadhyaya) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับ (Superstition) ว่า ความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับ คือความเชื่อใด ๆ ก็ตามที่ไม่มีความเหตุผลถูกต้องแน่นอน ไม่ต้องอาศัยข้อพิสูจน์เพราะเชื่อแล้วว่าเป็นความรู้ความคิดที่ถูกต้อง ความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับนี้ก่อให้เกิดกฤตยาต่าง ๆ (พระยาอนุমানราชชน, 2514)

พระยาอนุমানราชชน (2502) กล่าวถึงเรื่องความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับไว้ในหนังสือ ศาสนาเปรียบเทียบ ว่าดังนี้

... เรื่องคติความเชื่อผีสังเทวดาและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ย่อมเป็นพื้นความเชื่อของมนุษย์มาแต่เดิม แม้คนที่เจริญแล้วก็ยังถืออยู่ไม่มากนักน้อย เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นเดิมของศาสนาไม่ว่าศาสนาใด มีใครบ้าง เผ่าผีวันศุกร์ แต่งงานวันอุบาทว์ มีใครบ้างสบายใจถ้าเหยียดขึ้นเรือน หรือมีขันบันไดเป็นจำนวนคู่

และอื่น ๆ อีกมากมาย แม้จะไม่ถือ แต่ดำไม่ทาก็ไม่สบายใจ ประชาชนชาวตะวันตก
ก็มีเรื่องเกี่ยวกับความเชื่ออย่างนี้ไม่น้อยเหมือนกัน...

เฮสติง (Hasting, 1921) ได้กล่าวไว้ใน สารานุกรมศาสนาและจริยธรรม
(Encyclopedia of Religion and Ethic) ว่า ความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับ เป็นสิ่งช่วยจัดความ
สงสัย และความลังเลใจในการกระทำต่าง ๆ และเป็นเครื่องชักจูงให้ทำตามประเพณีอันเป็น
แบบอย่างลักษณะประจำพวกของตนต่อมาโดยไม่ว่าความคตินั้นเป็นจริง และถูกต้องหรือไม่
เมื่อได้พิจารณาเรื่องความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับดังกล่าวแล้ว อาจแบ่งความเชื่อทางไสยศาสตร์
หรือความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับออกเป็น 3 ประเภท คือ

๑. ความเชื่อเรื่องผีसाง วิญญาณ
๒. ความเชื่อเรื่องลางสังหรณ์
๓. ความเชื่อเรื่องคาถาอาคม และเครื่องรางของขลัง

๑. ความเชื่อเรื่องผีसाง วิญญาณ คือ เชื่อว่ามนุษย์มีวิญญาณ และวิญญาณนี้สามารถ
อำนวยการประชยหรือให้โทษได้ บางทีก็เรียกวิญญาณว่าผีसाง พระยาอนุมานราชชนได้กล่าวถึงผีसाง
ว่า "ผีคือสิ่งลึกลับซึ่งมีสภาพเกินคน เพราะฉะนั้นตามปกติจึงมีอำนาจอยู่เหนือคนอาจทําคนให้ได้ดี
หรือให้ร้ายก็ได้ ส่วนผีसाงแปลว่าอะไร ผีสางก็แปลว่าผีนั้นเอง แต่ผีสางที่จะเป็นผีชั้นสูงยิ่งกว่าผีฟ้า
ทั่ว ๆ ไปที่เรียกว่าเทวดาก็ได้" (พระยาอนุมานราชชน, 2514)

ส่วน เทวดา นั้น พระยาอนุมานราชชน กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องการศึกษาเรื่องประเพณี
ไทย ว่า คือ ผีฟ้า โดยกล่าวว่าดังนี้

...ไทยแต่เดิมนับถือผี ถึงเดี๋ยวนี้ก็ยังมีนับถืออยู่ พระอินทร์ พระพรหม และพระอะไร
ต่ออะไรก็เป็นผี พระเจ้าหรือพระเป็นเจ้าก็เป็นผี โดยเหตุที่ท่านเหล่านี้เข้าใจกันว่า
อยู่บนฟ้าสูงลิบจึ่งนับบวมนั้น ไทยแต่เดิมจึงเรียกท่านเป็นคารวมว่า ผีฟ้า ภายหลัง
เมื่อไทยนับถือพุทธศาสนาแล้วก็เปลี่ยนเป็น เรียกท่านว่า เทวดาและเรียกที่อยู่ของท่าน

ว่าสวรรค์ และมีคาเดิมคือชั้นฟ้า เอาไปซ่อนเข้าคู่เป็นสวรรค์ชั้นฟ้า เพื่อให้ทราบ ว่า
สวรรค์หมายความว่าชั้นฟ้านั่นเอง...

นิสา วิษพันธ์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ในรายงานความก้าวหน้าของการวิจัยโครงการ
เชื่อถือโรคกลางว่า ในสังคมไทยยังมีความเชื่อว่า ผีเรือนช่วยคุ้มครองคนในบ้าน ก่อนตัดต้นไม้
ใหญ่จะต้องบอกกล่าวให้ผีประจำต้นไม้ให้น้ำให้ทราบเสียก่อนต้นไม้ใหญ่ ภูเขา และป่าจะมีวิญญาณ
สิงสถิตอยู่ และผีทำท้าวให้เจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น แสดงถึงอำนาจของผีที่จะบันดาลสิ่งต่าง ๆ ซึ่ง
เหนือธรรมชาติ มนุษย์จึงมีการนับถือผี แสดงความเคารพบูชา สังเวทหรืออันวอนเพื่อขอให้ผี
สงวนเทวดาเหล่านั้นคุ้มครองให้ตนอยู่อย่างปลอดภัย และมีอุปเท่ห์ต่าง ๆ สำหรับป้องกันภัยจาก
ผีร้ายด้วย อุปเท่ห์ต่าง ๆ นี้มักมีคาถาอาคมหรือเวทมนต์เป็นส่วนประกอบสำคัญ บางทีก็มีผู้เชื่อว่า
มนุษย์สามารถเข้าคาถาอาคมเวทมนต์ต่าง ๆ บังคับผี ครอบเฉพาะอย่างยิ่งพวกผีร้ายที่มักให้ร้ายผู้อื่น
หรืออยู่ ณ บังคับของตน คือสามารถเข้าไปทำกิจการต่าง ๆ ได้ เป็นการเลี้ยงผีไว้ใช้ การเลี้ยงผี
ไว้ใช้นี้มีปรากฏในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผนมาก

ความเชื่อว่าผีสงวนเทวดาและวิญญาณสามารถช่วยเหลือ หรือทำร้ายมนุษย์ได้ก่อให้เกิด
การกระทำทางไสยศาสตร์คือมีการสวดอันวอน บวงสรวง บูชา หรือให้เวทมนต์บังคับผีให้กระทำ
ตามที่ตนประสงค์ การกระทำเหล่านี้ล้วนเป็นกตยาทั้งสิ้น

๒. ความเชื่อถือโรคกลางและกลางสังหรั้ม คือความเชื่อว่าเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นภาย
หน้านั้น บางคราวจะมีนิมิต เช่น ผันไว้ก่อน

สุภร บุนนาค (2503) ได้กล่าวถึงเรื่องโรคกลาง และนิมิตไว้ในหนังสือสมบัติวิว่า
ก่อนจะเดินทางไปรบทัพจับศึกหรือทำการสิ่งใด คนโบราณต้องดูนิมิตเหตุการณ์ต่าง ๆ การ
ดูเมฆถ้าเมฆเคลื่อนกลุ่มประชุมเหมือนรูปเมรุเผาศพ อย่าวไป ถ้าเป็นรูปจระเข้สองตัวดิ้น
ถ้าเมฆเลื่อนจากเหนือมาใต้ เข้าไปปิดบังดวงอาทิตย์ไว้มีดี แต่ถ้าพอเข้ามาใกล้ดวงอาทิตย์กลับ
กระจายหายไปกลับดี" และว่า "ถ้าลมพัดตามเกล็ดคนาคตีนก ถ้าลมพัดปะทะมาจากข้างหน้า
คนท่อมเสียงวิวาท เห็นนุ่งผ้าขาวแล้วกลับเป็นสีอื่น เงามตัวเงาหัวหายไป ของพลัดตกจากมือ
นกและสัตว์ที่มันเป็นมงคลผ่านไปมา เห็นห้ามไป ถ้าลมพัดรยตามหลัง ได้ยินเสียงคล้าย
ประโคนฟ้าร้องข้างหลัง เขี้ยวแร้งกาหรือฝูงผึ้งจับกลุ่มมาข้างหลังตีนก

ลมหายใจเข้าออกก็เชื่อว่าเป็นสิ่งนำโรคและบอกกลางไว้ ศุภร บุนนาค (2503) ได้กล่าวไว้ในหนังสือสมบัติกวีเช่นกันว่า "ลมหายใจเข้าออก ช่างซ้ายเรียกจันทรถลา ช่างขวาสุรย์กลา ถ้าลมออกข้างซ้ายมากที่สุด ช่างขวามากไม่สู้ดี ถ้าออกเสมอกันให้สะกดสติอารมณ์สักครู่ แล้วลองปล่อยลมหายใจดูอีกครั้ง ทางไหนลมออกมากให้ยกเท้าขึ้นก้าวก่อน และถ้าจะถืออาวุธก็ให้เริ่มถือมือนั้นก่อน ถ้าลมเดินไม่สะดวกหรือออกข้างขวามากให้สวดพระพุทธรูป ธรรมคุณ สังฆคุณ จะกลับร้ายกลายเป็นดี"

เมฆกลายเป็นวิธีเสียงทางดูนิมิตอีกแบบหนึ่ง "การดูเมฆหมายถึงทำนายให้ทอดตาพิจารณาดูเงาของเราเองเสียก่อน ภาวนาด้วยพระคานานี้ อะระหัง สุคติ ภควา บริกรรมเพ่งเงาของเราจนใจแน่วดีแล้วให้ค่อยแหงนขึ้นมองท้องฟ้า พยายามนึกโน้มน้ำใจดูตติงเอาภาพของเราให้ขึ้นไปปรากฏบนท้องฟ้าจนได้ แล้วพิจารณานิมิตที่เงา ถ้าเห็นเป็นรูปที่ดีทั้งหลาย เช่น นารายณ์ขี่ครุฑ แล้วดีนัก ถ้าเป็นรูปอัปมงคล เช่น รูปคนหัวหายแล้วอย่าไปเป็นอันขาด"

นิสา วิษพันธ์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ในรายงานความก้าวหน้าของการวิจัยโครงการเชื่อถือโรคกลางว่า สังคมไทยยังมีความเชื่อทางลางสังหรณ์ต่าง ๆ เช่น เชื่อว่าเมื่อดาวหางปรากฏบนท้องฟ้าแสดงว่าจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในบ้านเมือง จึงจกทักเมื่อท่านกำลังจะออกจากบ้าน แสดงว่าท่านกำลังจะเคราะห์ร้าย มงมุดตอกในบ้านใครจะเกิดทุกข์ร้อนในบ้านนั้น เป็นต้น ส่วนเป็นความเชื่อที่เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นภายหน้านั้น บางคราวจะมีนิมิตเป็นสิ่งบอกเหตุไว้ก่อน และก็อาจมีการกระทำหรือถดถอยเพื่อป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นเป็นการสะเดาะเคราะห์

๓. ความเชื่อถือเรื่องคาถาอาคมและเครื่องรางของขลัง ความเชื่อที่คาถาอาคม และเครื่องรางของขลังมีอำนาจลึกลับ และผู้ที่มีความรู้ทางไสยศาสตร์คือรู้คาถาอาคม มีเครื่องรางของขลังอาจนำอำนาจลึกลับนั้นมาใช้ประโยชน์แต่คนตามที่ต้องการได้ บทความเรื่องเวทมนตร์ (Witchcraft) ใน สารานุกรมบริทานิกา (Encyclopedia Britanica, 1953) กล่าวถึงคาถาอาคมว่า คาถาอาคมเป็นข้อความที่ลึกลับมีแบบแผน และเชื่อว่ามีคนหลายคนสามารถใช้คาถาอาคมแปลงกายจากรูปหนึ่งไปสู่อีกรูปหนึ่งได้ เชื่อว่ามายากรสามารถใช้คาถาอาคมหลายคำสวดโดยวิธีปั้นขี้ผึ้งเป็นรูปขี้ผึ้ง แล้วบริกรรมคาถาหลายเสียง เชื่อว่าสามารถใช้คาถาอาคมทำเสน่ห์คือทำให้ผู้อื่นหลงรักได้ และเชื่อว่ามีมายากรสามารถใช้คาถาอาคมป้องกันอันตรายต่าง ๆ ได้ด้วย

ความเชื่อดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นเหตุให้ผู้เชื่อให้คาถาอาคม เครื่องรางของขลังทําพิธีต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่ากฤตยาต่อไป

พระยาอนุมานราชธน (2526) ได้กล่าวถึงคำว่า คาถาอาคมไว้ในหนังสือสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า คือ "ข้อความที่ผูกขึ้นซึ่งถือว่ามีความลึกลับอยู่นั้น เมื่อนําเอาไปใช้ตามลัทธิที่มีกำหนดไว้ เช่น บริกรรมเสกเป่า หรือสวดขับ ตลอดจนปลุกเสกสิ่งไร มียันต์ เป็นต้น ก็จะทำให้เกิดความขลังความศักดิ์สิทธิ์"

สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 5 (2526:3037-3043) ได้ให้ความหมายและอิทธิพลประกอบไว้ว่า คาถาอาคมหมายถึง อักษรหรือข้อความที่ผูกขึ้นมาซึ่งถือว่ามีความลึกลับเร้นลับอยู่นั้น เมื่อนําเอาไปใช้ตามลัทธิที่กำหนดไว้ เช่น บริกรรมเสกเป่าหรือสวดขับตลอดและปลุกเสกสิ่งไรมียันต์ เป็นต้นก็จะเกิดความขลังความศักดิ์สิทธิ์ สามารถขับประโยชน์ทางปัดเป่าหรือป้องกันสิ่งร้ายซึ่งเชื่อว่าเป็นเสนียดจัญไรหรือเนื่องจากการกระทำของภูตผีปิศาจ เป็นต้น ให้เคลื่อนหายหรือแคล้วคลาดไป หรือเข้ามาแล้วก็ขับไล่ไสส่งให้ลาตหนีไปด้วยวิธีที่เรียกว่าก้ออาถรรพ์หรือปัดรังควาน เป็นต้นอย่างหนึ่ง ใช้ในเรื่องที่เรียกว่าวิหยาคม ทํากฤตยา ครอบเสยเพื่อให้ไปกระทำแก่ผู้อื่นตามที่ต้องการนี้อีกอย่างหนึ่ง

คติความเชื่ออุปเท่ห์ต่าง ๆ ที่กระทำตามที่กล่าวข้างต้นนี้เรียกรวม ๆ กันหมดนั้นว่าลัทธิไสยศาสตร์อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจลึกลับอยู่เหนือธรรมชาติซึ่งมนุษย์ไม่สามารถจะต่อสู้หรือต้านทานได้โดยลําพังตามธรรมดา ลัทธิไสยศาสตร์นี้เป็นความเชื่อมีอยู่ทั่วไปในหมู่มนุษย์ไม่ว่าสมัยใดและเป็นชาติใดศาสนาใดก็ถือกันทั้งนั้นโดยเฉพะส่วนใหญ่ในหมู่ประชาชน

มนต์ภาษาไทย นอกจากคำว่า คาถาอาคมแล้ว ยังมีเวทมนตร์ซึ่งใช้ปน ๆ กัน ทั้งสี่คำยังมีความหมายเกือบไม่แตกต่างกันคือเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์และลึกลับอาจอํานวยความสำเร็จผลตามประสงค์ของผู้กระทำถ้าจะขยายออกเป็นคำ ๆ ตามความหมายเดิม คาถาคือคำประพันธ์ภาษาวาสิ้อตราของฉันทะถือสี่บาท เรียกว่าคาถาหนึ่งอาคมก็คือมนต์ซึ่งมีอยู่ในคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ เวทคือความรู้ โดยเฉพาะความรู้ในคัมภีร์พระเวท มนต์คือข้อความอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งประพันธ์ขึ้นสำหรับบริกรรมหรือสวดขับเพื่อบังคับหรืออ้อนวอนสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ผีศาจเทวดา เป็นต้น ให้อํานวยสิ่งที่ตนปรารถนาทั้งสี่คำนี้จะเห็นได้ว่ามีความหมายเดิมแตกต่างกันก็จริงแต่เมื่อนํามาใช้ในความหมายเกี่ยวกับเรื่องไสยศาสตร์ก็มีกาใช้สับสนปน ๆ กันแม้กระทั่งเมื่อมีคำอื่นที่เป็นคำกริยา

ประกอบอยู่ด้วยกันก็เห็นได้ว่าต่างกันในเรื่องกรรมวิธี เช่น เสกคาถา เป่าคาถาลงอาคม ลงคาถา ถูกอาคม ร่ายมนต์ เป่ามนต์ สวดมนต์

คาถา เมื่อนำเอามาใช้แสวงหาสิริมงคล หรือป้องกันอันตรายให้แก่ตน ก็เรียกว่ามนต์ ดังคำว่าพระพุทธมนต์ สวดมนต์ น้มนต์ ทาน้มนต์มาอาบ เพื่อขจัดสิ่งอันเป็นมลทินซึ่งถือว่าเป็นตัวเสียดจัญไรให้หมดไป เรียกว่า เสกในความหมายเดิมภายหลังเคลื่อนมา เป็นการบริกรรมด้วยคาถา ซึ่งมีความหมายเท่ากับคำว่า ร่ายมนต์ เป็นทานองเดียวกับรดน้ำมนต์ อาบน้ำมนต์ ที่นำมาประพรม และรดที่มือฉะนั้นพระเถระองค์หนึ่งมีเมตตามอกาให้ทราบ ว่า เสกนั้นภาษาโบราณว่า ถ่ม หรือทำให้คาถาอาคมซึ่งเป็นของขลังแทรกซึมลงไปน้มนต์ เหตุนี้ การรดน้ำมนต์ถ้าจะให้ขลัง ต้องให้ผู้ทรงคุณมีความรู้เรื่องคาถาอาคมและเวทมนตร์เป็นผู้พ่นให้ เป่ามนต์ก็คือพ่นลมออกทางปากตามไปกับมนต์ที่บริกรรมแล้วเป่าเสียงว่า เพียง เป็นทานองอธิษฐานให้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ต้องการ เพราะฉะนั้นจึงเป็นพวกเดียวกับถ่มนั่นเอง

หนังสือเล่มนี้จะมีเกี่ยวกับ มนต์คาถา ขออัญเชิญอานุภาพแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของเทพดา พาดินทุกทิศทุกทาง ให้ความคุ้มครองป้องกัน รักษาชีวิตให้มีความสุข ความเจริญ แต่เราที่ได้เกิดมาในโลกมนุษย์ เช่น กราบไหว้บูชาพระอาทิตย์ ซึ่งเปรียบประดุจดวงตาของโลกที่หันโลกให้

สว่าง

...โปรดอย่าคิดว่าเป็นเรื่องเหลวไหล ง่าย ๆ ไม่ทันสมัย ขอให้ช่วยกันค้นคว้า พิจารณา มองในแง่ดี ในแง่วิชาการ จะสนุกสนาน น่าคิด น่าค้นหาเหตุผล จะเป็นการค้นคว้า ความลึกลับที่มหัศจรรย์

เรื่องของมายาศาสตร์ เป็นของเก่าแก่มาแต่โบราณกาล เป็นของที่ทำให้ความรู้ความคิดที่ถูกต้องตามหลักวิชาการทางจิตวิทยา ท่านจะเลือกมนต์คาถาบทใด ที่เป็นหัวใจของความศักดิ์สิทธิ์ในชีวิตมนุษย์ เพื่อให้คุ้มครองชีวิต นำมาซึ่งความสำเร็จความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของท่านได้จากหนังสือ "มหัศจรรย์ทางจิต"...

ฮักซ์เลย์ (Huxley, อ้างถึงใน หลวงวิจิตรวาทการ, 2532) ปราชญ์คนสำคัญของอังกฤษผู้หนึ่ง ได้เขียนไว้ว่า "เฉพาะคนที่มีการศึกษาเพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ เท่านั้น ที่จะยอมรับเชื่อ

คือเรื่องวิชาเร้นลับเหล่านี้ แต่นักค้นคว้า นักวิทยาการที่แท้จริง จะไม่ปฏิเสธเลยเป็นอันขาดว่า อินเดีย ชีเบต มีความเร้นลับแปลกประหลาดมากมายหลายประการ ถ้าหากจะมีบางสิ่งบางอย่างที่เราไม่เข้าใจกันเวลานี้ ก็เพราะเหตุอย่างเดี๋ยวนั้นคือ รู้เท่าไม่ถึง แต่คนโบราณเขา รู้ดีกว่าเรา"

เกี่ยวกับความลึกลับทางจิตนี้ ค้นคว้าครั้งที่ 1 ในการพิมพ์หนังสือ "มหัศจรรย์ทางจิต" ของ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ เมื่อปี 2494 และนำมาลงไว้ในการพิมพ์ครั้งที่ 7 ว่า

วิชาการลึกลับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทางจิตนั้น โลกเชื่อถือมาแต่โบราณตึกคัมภีร์ และ ก็ยังเชื่อกันอยู่จนกระทั่งบัดนี้ ไม่เฉพาะแต่ในประเทศที่ล่าช้าทางการศึกษา เรื่องดู เหมือนจะกลับตรงกันข้าม ยิ่งในประเทศที่การศึกษาทางวิทยาการสมัยใหม่ก้าวหน้ามากที่สุด กลับหันไปค้นคว้า เรื่อง "มหัศจรรย์ทางจิต" มากที่สุด และบุคคลผู้ที่ทำการค้นคว้านั้น ก็เป็น นักศึกษาทางวิทยาศาสตร์แท้ เพราะพวกเขาพยายาค้นคว้าเรื่องนี้มากกว่าบุคคลพวกอื่น

ถึงเวลาอันสมควรที่จะนำเรื่อง "มหัศจรรย์ทางจิต" นี้ ขึ้นมาสู่ดุลยพินิจของท่านผู้อ่าน ไม่ช้าด้วยความเชื่ออย่างงมงาย ไม่ช้าด้วยความหลงเชื่ออย่างเหลวไหล แต่ด้วยความพินิจ พิเคราะห์ทางวิชาการและเหตุผล...

คนไทยเราก็มีความเชื่อในเรื่อง "มายาศาสตร์" (Magic) นี้อยู่เหมือนกัน ซึ่งเราเรียกว่า ไสย คือ สิ่งแปลกประหลาดมหัศจรรย์ ซึ่งสามารถจะสร้างขึ้นด้วยอำนาจของจิต และก็อยู่ใน ลักษณะที่เรียกว่า มหัศจรรย์ทางจิต

คำว่า "มหัศจรรย์" หมายถึง สิ่งแปลกประหลาดเหนือความคิดทั่วไป พิสูจน์ให้เห็นได้ ด้วยตาหรืออธิบายให้เข้าใจกันง่าย ๆ ไม่ได้ แต่ก็มิปรากฏการณ์ที่แสดงออกมา ซึ่งเราไม่สามารถจะปฏิเสธได้ว่า เป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระเสียทีเดียว

วิทยาการแพทย์สมัยใหม่ ได้เจริญก้าวหน้ามาแล้วมากมาย แต่ก็ยังไม่สามารถจะทลายความเชื่อความเลื่อมใสในวิธีการรักษาโรคด้วยมนต์ หรือด้วยการเสกเป่า ที่เราเรียกว่า ไสยศาสตร์

คาถาอาคม (สมิทธิ์ สระอุบล, ม.ป.ป.) เป็นส่วนหนึ่งของศาสนาปฏิบัติการณ์ ในบางโอกาสอาจแยกได้ว่า อย่างไหนเป็นมายาศาสตร์ อย่างไหนเป็นศาสนา แต่ในบางโอกาสก็ดูจะเป็นการยากที่จะแยกความแตกต่างของศาสนาและคาถาอาคมออกจากกัน เมื่อพูดถึงพลังงานสิ่งต่าง ๆ แล้วจะพบว่าพลังของสิ่งมีชีวิต มีลักษณะทั่วไปเป็นคาถาอาคม

ในลัทธิฮินดู มีมนต์ชนิดหนึ่งถือว่าศักดิ์สิทธิ์นักเรียกว่า พืชอักษร คือย่อลงเป็นตัวอักษร เช่น หริม หรา หรม หรัม เป็นต้น ถ้าใครรู้จักเปล่งเสียงคำเช่นนี้ให้ถูกต้องและรู้จักใช้ให้ถูกวิธีอะไร ๆ ที่ว่าเป็นไม่ได้ ก็เป็นได้ทั้งนั้น ดังมีเรื่องเล่าว่าพระศิวะเป็นเจ้าของประต้ามนต์พืชอักษรลึกลับนี้แก่บุตรของนางพราหมณ์คนหนึ่ง โดยเหตุที่บุตรของนางพราหมณ์คนนี้เป็นคนที่อยู่นอกวรรณะพราหมณ์ จึงเป็นที่เหยียดหยามแก่ใคร ๆ วันหนึ่งที่หมู่บ้านได้รับเชิญไปงานเลี้ยงทั้งนั้น ยกเว้นแต่บุตรนางพราหมณ์คนเดียว บุตรนางพราหมณ์แอบมองที่ช่องฝาห้องแล้วเป่ามนต์พืชอักษร 2-3 คำ ให้กลิ่นออกจากช่องเข้าไปในห้อง ซึ่งกำลังเลี้ยงกันอยู่ ทันใดนั้น ด้วยอำนาจมนต์พืชอักษร อาหารที่ยกมาตั้งสำหรับเลี้ยงก็กลายเป็นกบเหียดไปหมด กระทำให้ผู้ที่อยู่ในนั้น ตกตะลึงพรึงเพริด ในที่สุดเห็นว่า ตัวการอาจจะมาจากบุตรนอกวรรณะของนางพราหมณ์นั่นเอง จึงพากันรีบออกไปเชิญบุตรนางพราหมณ์ให้เข้ามากินเลี้ยงด้วย และกล่าวขอโทษกันใหญ่ เมื่อบุตรนางพราหมณ์นั่งลงแล้ว ก็กล่าวมนต์พืชอักษรย้อนดอยหลัง ทันใดนั้น กบเหียดก็หายไปกลายเป็นกลับมาเป็นอาหารและขนมเนยอันโอชาตามเดิม มนต์พืชอักษรนี้เห็นจะเป็นพวกเดียวกับหัวใจคาถานั้นเอง

อาคม ได้แก่ คัมภีร์อันเป็นสูตรคาถาต่าง ๆ เช่น สูตรอิทธิเจ สูตรมหाराช สำหรับใช้ลงเลขยันต์หรือปลุกเสกสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนตนเองให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ การลงอาคม คือลงเลขลงอักษรหรือคาถาบทหนึ่งที่เป็นยันต์หรือเลขลงในร่างกายบุคคล ที่เรียกว่า สัก เช่น สักตามตัวหรือที่ข้อมือ ที่เท้า หน้าผาก และที่ขม่อม เป็นต้น ตลอดจนฝังเข็มลงในเนื้อ เพื่อให้อยู่ยงคงกระพัน ก็เรียกว่า ลงอาคมเช่นเดียวกัน ตัวเลขที่ลงคือจำนวนที่ย่อรวมจากตัวอักษรอีกที เช่น เลข 3 หมายถึง อ-อุ-มะ อันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา (อ-อะระหัง, อุ-อุตตมัมมะ, มะ-มหาสังฆะ) เลข 9 หมายถึง พระพุทธคุณทั้ง 9 ซึ่งย่อเป็นหัวใจว่า อะสังวิสุโลปุสะพุสะ ดังนี้ เป็นต้น

เวท ได้แก่คัมภีร์พระเวท 4 เล่ม ซึ่งชาวฮินดู เรียกว่า พระเวทสี่ฤหิตา เพื่อแยกจากคัมภีร์พราหมณ์ อาร์ณยะ และอุปนิษัถ ซึ่งเรียกรวมด้วยกันทั้งหมดนั้นว่าพระเวท ในเมืองไทยเมื่ออ้างถึงคัมภีร์พระเวท ก็หมายถึงพระเวทสี่ฤหิตา อย่างเดียวเท่านั้นซึ่งเป็นคัมภีร์บรรจุมนต์ต่าง ๆ

แต่งเป็นรศลก ฉันท์ สหรับพราหมณ์บุโรหิตาใช้บริกรรม หรือสวดขับเนื่องในการพลีบูชาเพื่อขอสวัสดิ
มงคล หรือปัดเป่าเหตุร้ายต่าง ๆ จากองค์เทพที่ตนขอร้องหรือบังคับเอาให้ต้องกระทำหรือบังคับ
เอาตามที่ตนต้องการ เพราะสากลโลกอยู่ใต้อำนาจเทวดา เทวดาอยู่ใต้อำนาจมนต์ และมนต์อยู่ใต้
อำนาจพราหมณ์ เพราะฉะนั้นพราหมณ์ก็เป็นเทวดาของเรา เมื่อกล่าวตามนี้คำว่าเวทมนต์จึงมี
ความหมายเท่ากัน แล้วเรียกคู่กันไปว่า เวทมนต์ ถ้าแยกกัน เวทมักใช้ในเรื่องที่เรียกว่าร้าย ร่องการ
ซึ่งขึ้นต้นด้วยคำว่า โรม คือคำย่อ อ อุม ซึ่งเปล่งเสียงรวมกันเป็นเสียงเดียวหมายเอาพระเจ้าทั้งสาม
ในการประกอบพิธีกรรมเพื่อความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ถ้าเป็นไปทางไสยศาสตร์ของพราหมณ์ก็ต้องมีการ
ร้ายร่องการข่มขู่เทวดาเสียก่อนหรือจะใช้บทร่องการอื่น ๆ ก็แล้วแต่กรณีตามที่กำหนดไว้ ถ้าเป็น
พุทธศาสนาก็ต้องว่า นะโรม เจริญพระไตรสรณาคมน์ก่อน เช่น ร่องการสรรเสริญคุณ (อิติปิโส ภควา)
เป็นต้น ร่องการเหล่านี้ ไม่มีคำขึ้นต้นว่า โรม เหมือนร่องการทางศาสนาพราหมณ์ เช่น ร่องการพระ
มหาเถรตามย ร่องการมหาอุปคุต ร่องการไหว้ครู ร่องการเชิญแม่ซื้อ ร่องการมหากระถ่อน เป็นต้น
มนต์ มีความหมายสองอย่าง อย่างหนึ่งหมายเอาพระคาถาซึ่งใช้สวดเสกเป่าเพื่อกำจัด
อุบาทว์จัญไรให้สิ้นไป เช่นพระคาถาสัพหิตโย วิวัชขันตุ ฯลฯ ซึ่งคุ้นหูเป็นมนต์ด้วยในตัว

อีกอย่างหนึ่งหมายเอาคำประพันธ์ที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า โรม ส่วนคำต่อไปเป็นภาษาไทย
บางบทก็มีพระคาถาแทรก มนต์อย่างหลังนี้ บางบทก็กระเต๋ไปข้างหยาบคายและลงท้ายด้วย
สวาหะสวาหะ บางทีก็มีคำติดอยู่ในนั้นด้วยเป็นอย่างเดียวกับจำนวนมนต์ของธิเบต แต่บางทีก็ไม่มี
คำเหล่านี้ลงท้ายเอาแน่ไม่ได้อันที่จริงควรจะเรียกว่า มนต์ แต่ก็ไม่มีเรียกคงเรียกว่าคาถากันทั้งนั้น
เหตุนี้จึงแยกความหมายคำว่า คาถา คำว่ามนต์ ไม่ออกได้โดยเด็ดขาด เพราะเหลือมล้ำความหมาย
กันอยู่ แล้วก็ใช้พูดปน ๆ กันเสียด้วย ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างมนต์บางบทที่พอจะเอามาลงได้

คาถากันงักัด ฆัง หัวขัดคอ คอขัดไม้ อ้าปากไม่ได้ สวาหะ

คาถาพันห้าจบห้าหมากพัน โรม อีพด อีหัด อีปัดอีพัน พวกมึงสี่ตน บ้านเมืองอยู่เขา
คิขมัญญ นาวาตาตุด แม่มึงชื่ออีกลาจลที่รจนน้ำตาย คนหนึ่งชื่ออีร้อน คนหนึ่งชื่ออีเย็น คนหนึ่งชื่ออีหนาว
คนหนึ่งชื่ออีสะท้านกูรู้จักพงสาวดารมึง ถ้ามึงไม่ไปให้พัน...

คาถาเรียกผู้หญิงให้มาหา โรมจะหยิกรอยตีนนางให้เป็นเลือด ฟ้าจนางเคียดเหมือน
ทะเลบ้าให้นางกลุ่มถึงข้าสวาหะ...

คาถาใส่กุญแจกันเมียไม่ให้มีชู้ โรมกุญแจเหล็ก กุญแจเหล็ก กุญแจทอง กุญแจใส่ห้องกุญแจ
ขวัญ โรมลัทธิสวาโรหมติด

คาถาแก้ โรมกุญแจเหล็ก กุญแจทอง กุญแจเปิดห้องกุญแจขวัญ โรมลัทธิสวาโรหมติด

อนึ่ง คาถา ตามความหมายพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กล่าวไว้ว่า
หมายถึงความเชื่อ และการปฏิบัติที่มุ่งให้เกิดผล ด้วยการใช้พลังหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ
เช่นของขลัง พิธีกรรม หรือหลักลับ บังคับให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ ส่วนสังคมวิทยาอังกฤษ
ไทย (2524: 212)ให้ความหมายว่า ความเชื่อและการปฏิบัติที่มุ่งให้เกิดผล ด้วยการบังคับพลัง
หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ เช่นด้วยการใช้ของขลัง พิธีกรรมด้วยอาศัยหลักลับ เช่นการทำ
เสน่ห์ยาแฝด หรือการเกี่ยวโยงของความคิด เช่น การฝังรูปฝังรอย ครอบงำรูปแทนตัวคน หรือ
ปลุกต้นมะยมไว้หน้าบ้าน เพื่อให้เกิดความนิยมตามเสียงที่ฟ้องกัน (สมิทธิ์ สระอุบล, ม.ป.ป.)

ลักษณะทางคาถาอาคม

คาถาอาคมมีลักษณะโดยทั่วไป ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คาถาอาคมใช้วิธีการแตกต่างจากศาสนาในการที่จะบรรลุถึงประสงค์ผู้ปฏิบัติทางคา
ถาอาคมดำเนินการเหมือนกับนักธุรกิจ จะแสดงอำนาจเวทมนต์ได้เฉพาะกับบุคคลที่เหมาะสมซึ่งจะ
ต้องจ่ายค่าบวการสำหรับการบริการผู้รู้วิชาอาคมจะตัดสินใจว่าพลังเหนือธรรมชาติจะนำมาใช้ด้วย
วิธีการอย่างไร และเหมาะสมเพียงไร นักคาถาอาคมจะเป็นผู้จัดการกับอำนาจเอง คาถาอาคม
จะถูกนำมาใช้เมื่อมีการซื้อขาย
2. คาถาอาคมเหมือนกับวิทยาศาสตร์ สามารถนำมาใช้จัดการได้โดยตรงกับโลกธรรมชาติและ
หรือโลกที่รู้จักกันคาถาอาคมถูกนำมาใช้ด้วยวิธีการที่ไม่เป็นกันเอง เหมือนกับธุรกิจคาถาอาคมเป็น
กลไกลึกลับเหนือธรรมชาติ ผู้ปฏิบัติต่อทางคาถาอาคมจะจัดการและควบคุมพลังงานอันสูงส่ง คาถา
อาคมขึ้นอยู่กับความมั่นใจของบุคคลที่สามารถควบคุมและมีอำนาจเหนืออำนาจที่ไม่มีใครรู้
3. คาถาอาคมใช้คาพูดที่เหมาะสมถือว่ามึมนต์ขลังที่มีพลัง เหมือนกับสมุนไพรมีคุณค่าใน
การรักษา และเหมือนการสร้างเขื่อนเพื่อให้น้ำเพิ่มมากขึ้น สูตรหรือกฎเกณฑ์เรียกว่าการปฏิบัติ
การในโลกเหนือธรรมชาติในวิธีเดียวกับการสร้างเขื่อนดังนั้นจึงจำเป็นต้องรู้สูตรหรือกฎเกณฑ์
4. ความเชื่อในคาถาอาคมรวมเอาไม่เพียงแต่ว่าจะสามารถนำมาใช้เฉพาะโดยผู้ปฏิบัติ
เท่านั้นแต่ยังรวมเอาหัวข้อที่ว่า คาถาอาคมนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนนำมาใช้ได้ทั้งนั้นในการแสวงหาจุด

มุ่งหมายส่วนตัวในบางสังคม เช่น สังคมอเมริกันเชื่อในพิธีกรรมบางอย่าง เช่น การเคาะไม้ การห้ามไม่ให้แมวดำวิ่งข้ามทางเดิน และหลีกเลี่ยงการเดินลอดใต้บันได ก็อาจจัดอยู่ในลักษณะนี้ได้ บุคคลในสังคมไหนก็ได้ อาจจะมีพิธีกรรมส่วนตัวเพื่อวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน

5. คาถาอาคมถูกนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น เพื่อการผลิต การป้องกันหรือการทำลายอย่างหนึ่ง

6. คาถาอาคมมีลักษณะเด่น คือผู้มีความเชื่อ หรือผู้ปฏิบัติตามไม่รู้สึกว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มสังคม ปฏิบัติการนี้ทางคาถาอาคมไม่จำเป็นต้องทำในนามกลุ่ม และไม่ได้รับรางวัลให้ประชาชนมีความรู้สึกอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องมีโบสถ์ วัดหรือสถานที่อันเป็นจุดศูนย์กลาง นักเล่นคาถาอาคม เป็นตัวแทนของตัวเองเท่านั้น (จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2524)

วัตถุประสงค์ของคาถาอาคม

คาถาอาคมมีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อการผลิต (Productive) ลักษณะคาถาอาคมเพื่อการผลิตนี้ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายในการล่าสัตว์ การปลูกพืชพรรณในทุ่งองกาม และการเก็บเกี่ยวพืช คาถาอาคมถูกใช้เพื่อหาผลกำไรจากการค้าและการแสวงหาความสมหวังจากความรัก

2. เพื่อการป้องกัน (Protective) คาถาอาคมแบบนี้ถูกทำขึ้นมาเพื่อข่มขู่เพื่อพิทักษ์ไว้ซึ่งทรัพย์สมบัติ เป็นเวทมนต์คาถา ที่ทำขึ้นมาเพื่อช่วยเรียกคืนหนี้สิน หลีกเลี่ยงโรคภัยไข้เจ็บช่วยรักษาความเจ็บป่วย และให้เกิดความปลอดภัยในการท่องเที่ยว รวมทั้งช่วยต่อต้านคาถาอาคมที่ใช้ในการทำลายด้วย คาถาอาคมที่ใช้เพื่อการผลิตนี้รวมกันเรียกว่า (White magic)

3. คาถาอาคมเพื่อการทำลาย (Destructive) คาถาอาคมแบบนี้เข้ารูปของความสามารถที่จะทำลายศัตรู และทำลายทรัพย์สินของศัตรู นอกจากนี้ก็มีการใช้เพื่อให้ศัตรูมีอาการเจ็บไข้และถึงความตาย คาถาอาคมแบบนี้จัดว่า ชั่วช้าทางศีลธรรม ผู้ที่เชื่อมักคิดว่าโรคภัยและความล้มเหลวต่าง ๆ ในชีวิตมักจะมีสาเหตุมาจากคาถาอาคมแบบนี้ คาถาอาคมเพื่อการทำลายนี้เรียกว่า ไสยดำ (Black magic)

แบบของคาถาอาคม

เวอร์มอน (Vermon อ้างถึงใน จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2524) ได้แบ่งคาถาอาคมไว้เป็น 5 แบบ ซึ่งแต่ละแบบมีลักษณะแตกต่างกันออกไปดังนี้

1. คาถาอาคมเพื่อการเลียนแบบ (Homophatic or imitative magic) เหตุผลสนับสนุนคาถาอาคมแบบนี้มีอยู่ว่า สิ่งที่เหมือนกันย่อมผลิตสิ่งที่เหมือนกัน ผู้ปฏิบัติตามคาถาอาคมแบบนี้เชื่อว่า การปฏิบัติตามการเคลื่อนไหวบางอย่างช่วยทำให้เกิดวัตถุประสงคืที่น่าปรารถนา ตัวอย่างในหมู่ชาวไฮดา (Haida) คนสามารถทำให้ลมพัดไปตามทิศทางที่ต้องการได้โดยการตั้งเสาที่ลอยไปตามน้ำให้ตรงขึ้นมาที่หาดทรายแล้วจุดไฟไว้ฐานด้านใดด้านหนึ่งเพื่อว่าท่อนไม้จะได้ล้มลงเหมือนกับต้นไม้ที่ถูกลมพัด เมื่อสามปีโบสูสงคราม ภรรยาสามารถช่วยให้สามีมีชัยชนะในสงคราม โดยตั้งแต่เข้าต่อสู้แล้วเสแสร้ง ทำเป็นล้มตัวลงทับเด็กและจินตนาการว่าตัวเด็กเป็นทาส สามีก็จะมีชัยชนะจับตัวศัตรูได้

ตัวอย่างอีกอย่างหนึ่งของคาถาอาคมแบบนี้คือ การปฏิบัติของชาวมาเลย์ในการสร้างรูปเหมือนของบุคคลที่ต้องการจะมีอิทธิพลเหนือจากข้าศึก เชื่อกันว่าต้องแทงลูกตาของรูปเหมือนนั้น นัยน์ตาของศัตรูจะบอดถ้าแทงห้องศัตรูจะปวดท้อง ถ้าแทงศัตรูที่หัวศัตรูจะประสพการณ์ปวดหัว ถ้าต้องการจะฆ่าศัตรูก็กลับศีรษะของภาพเหมือนกับสวดมนต์ให้คนตาย ต่อจากนั้นก็เผารูปนั้นเสียที่หนทางที่ซึ่งศัตรูของเขาอาจจะก้าวเหยียบ และเพื่อทำให้เกิดการแน่ใจว่าการตายของศัตรูจะไม่กระทบกระเทือนต่อผู้กระทำ เขาอาจจะกล่าวคำบางอย่าง เป็นต้นว่า ไม้ซ้เราเป็นผู้ฝังเจ้า แต่เทพเจ้าต่างหากเป็นผู้ทำเช่นนี้ ข้อนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่ามาตรการจะถูกป้ายยาไปที่แก่เทพเจ้า

อีกตัวอย่างคือ ประเพณีการปลูกอ้อยของชาวซุนี คนเผ่านี้เวลาปลูกอ้อยจะส่งเสียงดังเหมือนเขากำลังเคี้ยวอ้อย ทั้งนี้เพื่อให้อ้อยงามเขาจะปลูกต้นไม้อื่นให้มีรากฝังลึก และใช้กระดูกสัตว์เคาะต้นไม้เหล่านั้น คนที่มีความรักก็จะผูกผมจากศีรษะของเขากับเส้นผมของหญิงคนรัก เพื่อว่าความปรารถนาของเขาจะเป็นตัวตน และความสำเร็จมากขึ้น

แต่ละวิธีการที่กล่าวมานี้ เชื่อว่าช่วยดันพลังให้โลกที่ไม่รู้ให้ช่วยตอบสนองความต้องการของผู้ทำ

2. คาถาอาคมเพื่อให้เกิดซ้ำ (Repetitive magic) เหตุผลช่วยสนับสนุนจากคาถาอาคมแบบนี้มีอยู่ว่า เหตุการณ์ที่ได้สังเกตเห็นว่าได้เกิดขึ้นในขณะเดียวกันหรือดำเนินไปตามแบบเดียวกัน ยังคงดำเนินไปตามแบบเดียวกันอยู่ด้วย เหตุนี้ ซัมเมอร์ (Summer อ้างถึงใน จานงส์ อติวิมลสิทธิ์, 2524) จึงได้กล่าวรายงานถึงกรณีของนายพรานผู้ซึ่งประสบความล้มเหลวในการล่าสัตว์ เขาจึงวิ่งกลับไปยังล่อเลื่อนแล้วเริ่มกินหมูแฮม ขณะที่เขาเดินทางกลับบ้านพร้อมกับมีกระดูกหมู

อยู่ในเวลานั้น เขาได้พบแมวน้ำแล้วเล่าว่าเขาจึงอธิบายความสำเร็จนี้เนื่องจากกระดูกหมูแฮม และหลังจากนั้นก็มักจะถือกระดูกหมูแฮมทุกครั้งที้ออกไปล่าสัตว์

ความเชื่อในเรื่องโรคกลางหลายอย่างในปัจจุบัน ก็ดูเหมือนจะมีพื้นฐานในตนเองเดียวกัน การคิดว่ามีโรคกลางไม่ดีเกิดขึ้น เช่น แมวน้ำเดินข้ามทางเดิน หรือร้องเพลงในห้องแต่งตัวก่อนนอนเวลากลางคืน หรือการเดินทางล่อตาได้บันได บางที ก็เกิดจากประสบการณ์การมีโรคร้ายเกิดขึ้น ในขณะที่มีการกระทำดังกล่าว หลังจากนั้นก็เชื่อกันว่า มีความเกี่ยวข้องระหว่างโรคกลางไม่ดีกับเหตุการณ์ดังกล่าว

พาวเดอร์เมกเกอร์ (Powdermaker อ้างถึงใน งานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2524)) พบว่า ชาวฮอลันดาคุ้นเคยกับความเชื่อโรคกลางมากเป็นพิเศษ เธอกล่าวว่าผู้ผลิตภาพยนตร์กลุ่มหนึ่ง ที่ได้รับความสำเร็จจากการเขียนภาพยนตร์ 203 หน้าได้มีความเชื่อว่ามีหมายเลขดังกล่าวเป็นหมายเลขนำโชคมาสู่พวกตน ตั้งแต่นั้นมาเมื่อจะสร้างภาพยนตร์เรื่องอะไรก็ตามจะต้องเขียนบทภาพยนตร์ 203 หน้า ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะต้องขยายหรือต่อเสียงแค่ไหนก็ตาม ในเมืองไทยมีนักธุรกิจและนักการทหารจำนวนไม่น้อยที่เชื่อโรคกลาง ทานเองเดียวกันนี้ เช่นความเชื่อในวัตถุมงคลว่า สามารถนำโรคกลางมาสู่มนุษย์ได้ ถ้าวัตถุนั้นได้รับการปลุกเสกอย่างถูกต้องและใช้อย่างเหมาะสม

3. คาถาอาคมเพื่อการต่อเนื่อง (Contagious magic) ในคาถาอาคมแบบนี้จะมีความเชื่อว่า สิ่งซึ่งครั้งหนึ่งได้อยู่ด้วยกันแล้วจะต้องอยู่ด้วยกันชั่วนิรันดร์ ในเวลาต่อมาและจะมีอิทธิพลต่อกันและกันแม้จะถูกพรากออกจากกันแล้วก็ตาม หรือว่าทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวของบุคคลแม้จะสูญหายก็ยังคงมีความสัมพันธ์กับเขาอยู่ ดังนั้นอะไรก็ตามที่เกิดขึ้นแก่สิ่งของที่เนื่องด้วยร่างกายของบุคคลมาก่อน ย่อมกระทบกระเทือนต่อร่างกายเหนือเจ้าของเดิมได้นักนิยมคาถาอาคมเชื่อว่าเส้นผมหรือปลายเล็บหรือทรัพย์สินส่วนตัวของบุคคลสามารถใช้เป็นพิธีกรรมในทางคาถาอาคมได้ และอาจถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในอันที่จะทำอันตรายแก่ผู้ที่เคยมีความสัมพันธ์มาก่อน

4. คาถาอาคมเพื่อให้เกิดตามกำลังเจตนา (Power of will magic) พลังทางเวทมนต์คาถา เชื่อว่ามีความสัมพันธ์กับพลังทางจิตของบุคคลบางคน ด้วยเหตุนี้จึงเชื่อว่า ถ้าบุคคลมีความเชื่ออย่างแท้จริงแล้วเขาจะได้รับความสำเร็จในอันที่จะบรรลุถึงสิ่งที่เขาต้องการ เช่น ถ้าบุคคลรังเกียจศัตรูมากอาจจะใช้พลังสมาธิทำลายศัตรูได้ หรือถ้าเขาคิดถึงคู่รักของเขามาก เขาอาจจะใช้พลังสมาธิเรียกความรักตอบ และความคิดถึงจากคนรักของเขาได้ ในเวทมนต์

คาถาแบบนี้มักจะมีส่วนประกอบแห่งเวทมนต์เพื่อการเปลี่ยนแปลงด้วย ซึ่งช่วยให้เกิดผลตามที่พึงประสงค์แก่บุคคล

5. คาถาอาคมเพื่อสิ่งต้องห้ามหรือแบบลบ (Taboo or negative magic) คาถาอาคมแบบนี้ ไม้ซึ่งสิ่งทีบุคคลต้องทำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพลังงานในโลกรที่ไม่มีใครรู้ แต่เกี่ยวข้องกับสิ่งทีบุคคลรู้และต้องการจะหลีกเลี่ยง ในเผ่าบางเผ่า สามี่ของภรรยาที่ตั้งครรภ์ได้รับการห้ามปรามไม่ให้นั่งขัดสมาธิ ภายหลังจากที่ภรรยาตั้งครรภ์ได้ 4 เดือน เพราะการทำเช่นนั้นอาจทำให้ภรรยาของเขาคคลอดบุตรลำบาก จนหลายเผ่าเชื่อว่าเป็นการต้องห้ามในการเรียกชื่อส่วนตัวของบุคคล เพราะว่าเขาอาจสูญเสียพลังอำนาจส่วนตัวจากการเรียกชื่อ โรงแรมในตะวันตกส่วนมาก มักจะหลีกเลี่ยงการมีชั้นที่ 13 ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าเลข 13 เป็นเลขอัปมงคล

ในหมู่เกาะโปลินีเซีย มีความเชื่อกันว่าหัวหน้าเผ่ามีความศักดิ์สิทธิ์มากจนกระทั่งว่าจะเป็นอันตรายได้สำหรับคนธรรมดาที่แตะต้องตัวเขา อาหารของหัวหน้าเผ่าจะต้องวางไว้บนถาดสูง และมีช้อนส้อมขนาดยาวไว้จิ้มอาหารซึ่งจะต้องมีการปฏิบัติอย่างระมัดระวังเพื่อหลีกเลี่ยงพันอันศักดิ์สิทธิ์ในปาก สิ่งที่ต้องห้ามนี้ขยายไปถึงเวลาออกจากบ้านของหัวหน้าและเชื่อกันว่าอำนาจของหัวหน้ามีมากจนกระทั่งอาจเป็นอันตรายแก่ผู้ทำงานทุกวัน แม้ในคัมภีร์ไบเบิล ก็กล่าวถึงการกินผลไม้บางอย่าง สิ่งต้องห้ามไม่ได้จำกัดอยู่กับคาถาอาคมอย่างเดียว แต่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ในศาสนาด้วย เช่นในศาสนาอิสลาม ห้ามมิให้กินเนื้อหมู ศาสนาฮินดูห้ามกินเนื้อวัว เป็นต้น (จางงศ์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2524)

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี 2512 ประกอบ ตั้งคำ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับการเชื่อถือโรคลกลางของนิสิตชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2511โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับการเชื่อถือโรคลกลางของนิสิตและศึกษาเปรียบเทียบระดับของความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับระดับความเชื่อถือโรคลกลาง ของนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยแยกนิสิตตามเพศ ระดับการศึกษา ภูมิภาค และคณะที่นิสิตศึกษา วิธีการวิจัย

ทดสอบความเชื่อถือโรคลางของนิสิตคณะวิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ (วิทยาศาสตร์) คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จำนวน 596 คน ด้วยข้อทดสอบความเชื่อถือโรคลางที่รวบรวมได้จำนวน 25 ข้อ และทดสอบความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่สร้างขึ้นเองและมีเนื้อหาสอดคล้องกันเป็นข้อ ๆ จำนวน 25 ข้อ เช่นกันแล้ววิเคราะห์แนบที่ได้จากการทดสอบทั้งสองชุดมาหาค่าสัมประสิทธิ์แห่งสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและหาค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งสองชุดนี้ด้วย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับการเชื่อถือโรคลางของนิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันในทางตรงกันข้ามและมีระดับต่ำคือมีค่า -0.18 2) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับความเชื่อถือโรคลางของนิสิตปีที่ 4 มากกว่านิสิตปีที่ 1 และของนิสิตหญิงมากกว่านิสิตชาย แต่มากกว่าในทางกลับกัน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับความเชื่อถือโรคลางของนิสิตที่มีภูมิลำเนาต่างกันและของนิสิตที่ศึกษาอยู่ต่างคณะกัน ไม่มีความแตกต่างกัน 4) นิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกัน เพศต่างกันและศึกษาคณะต่างกันมีความเชื่อถือโรคลางแตกต่างกันและระดับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก็แตกต่างกันด้วย แต่นิสิตที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกันมีความเชื่อถือโรคลางไม่ต่างกัน และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไม่แตกต่างกัน

ทัศนีย์ สุจินะพงษ์ (2515) ได้ศึกษาการใช้ไสยศาสตร์ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เพื่อศึกษาและวิจัยลักษณะและบทบาทของไสยศาสตร์ ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เพื่อให้ทราบลักษณะทั่วไปของไสยศาสตร์ในวรรณคดีเรื่องนี้ และเพื่อให้ทราบว่าวิชาไสยศาสตร์เพื่อประโยชน์ในเชิงวรรณคดีอย่างไรบ้าง และเพื่อเปรียบเทียบลักษณะไสยศาสตร์ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนกับในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ที่อยู่ในสมัยใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยได้อาศัยเรื่องไสยศาสตร์ในวิชามานุษยวิทยาสำหรับอธิบายลักษณะไสยศาสตร์ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีทั้งไสยศาสตร์ขาวและไสยศาสตร์ดำ และผู้แต่งได้ใช้ไสย-ศาสตร์เพื่อประโยชน์ในเชิงวรรณคดี 3 เรื่อง คือ สร้างตัวเอก ให้มีลักษณะเป็นพระเอก เพื่อให้เรื่องดำเนินไปอย่างกระชับรัดกุม เพื่อให้เหตุการณ์ในเรื่องสมเหตุสมผล ผู้วิจัยได้รวบรวมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีลักษณะเป็นไสยศาสตร์ทุกเรื่อง เพื่อไว้เป็นข้อมูลสำหรับการวิจัย ในการวิจัยนั้นได้แยกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันออกเป็นพวก ๆ เพื่อศึกษาลักษณะร่วมของเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ แล้วจึงวิเคราะห์ออกมาเป็นข้อ ๆ ตามที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์นี้ ผลของการวิจัย

ได้เสนอเป็น 6 บท บทที่ 1 เป็นบทนำ กล่าวถึงความจำเป็นของปัญหา และความมุ่งหมายของการวิจัย บทที่ 2 กล่าวถึงความหมายของไสยศาสตร์ บทที่ 3 กล่าวถึงลักษณะของไสย-ศาสตร์ในเรื่องขุนช้างขุนแผน บทที่ 4 กล่าวถึงบทบาทของไสยศาสตร์ในเรื่องขุนช้างขุนแผน บทที่ 5 กล่าวถึงลักษณะของไสยศาสตร์ในเรื่องขุนช้างขุนแผนเปรียบเทียบกับไสยศาสตร์ในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ที่พอจะเทียบกันได้ บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไปในตอนท้ายเป็นภาคผนวกซึ่งประกอบด้วยศัพท์และความหมายทางไสยศาสตร์ที่ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผน